

sa Cser Lajos volt. A megye más részein a gettósítás Nadányi János alispán felügyelete alatt történt.

A gettósítást rendkívül gyorsan hajtották végre, és öt nap alatt befejezték. A zsidókat először a zsinagóga udvarán gyűjtötték össze, ahol a szokásos módon átkutatták, majd egy szűk bejáraton keresztül a gettóba vezették őket. A nagyváradai gettóban lévő zsidók között jelentős számú munkaszolgálatos volt, akiket, jóllehet fel voltak mentve és a honvédelmi minisztérium joghatósága alá tartoztak, Péterffy utasítására zártak a gettóba.

A nagyváradai gettó rendkívül zsúfolt volt. A lakosságnak kb. a 30%-át kitevő zsidókat⁷⁸ akkora területre tömörítették össze, amelyben a város lakóinak csak 1/15-e fért el. Akkora volt a népsűrűség, hogy 14–15 zsidónak kellett egy szobában laknia.⁷⁹ Kevés volt az élelmiszer, alapvető szolgáltatások hiányoztak. Az antiszemita városvezetés gyakran beszüntette az áram- és vízszolgáltatást a gettóban.

Az ún. zsidó vagyon felkutatását végző bizottságok május 3-án alakultak meg a polgármesteri hivatalban tartott ülésen. Az elnök Gyapay volt, az ülésen részt vettek a városi szervek vezetői és a városi kormányzat, a rendőrség és a csendőrség főtisztviselői. A két gettó feletti főhatalmat a Péterffyből, Gyapayból és Nadányiból álló gettóbizottságra ruházták, amely a zsidótörvények alóli felmentések ügyében is intézkedhetett.

A rendőrség és a csendőrség különleges egységei szigorúan őrizték mindkét gettót. Az első héten, május 3. és 10. között a nagyváradai gettóparancsnok Németh Imre rendőrtanácsos volt, aki Kovács-Nagy István rendőr századossal osztotta meg munkakörét. Nem csupán Wennholz és Dannecker útmutatásait követték, hanem Gyapay és Rajnay (Reiner) Károly – az újonnan kinevezett, Endréhez hű főispán – is utasíthatta őket.⁸⁰ A gettó belső működését ottgú, Gyapay által kinevezett Zsidó Tanács irányította: Leitner Sándor elnök, az ortodox zsidó közösség feje, Vajda István főrabbi, Lőrincz Sándor ügyvéd, Osváth René orvos és Metzen Sámuel gyáriparos. Minden tőlük telhetőt megtettek, hogy támogassák a mind kevesebb erőforrással rendelkező, szorongatott közösséget. A gettórendőrséget Pásztor Izsák és Jenő szervezte meg és vezette, nem kevés tapasztalattal, hiszen korábban a csendőrség, illetve a rendőrség tisztjei voltak. A tisztálkodás és az egészségügyi ellátás ügyeit dr. Molnár Vilmos, a zsidó kórház korábbi igazgatója, dr. Kupfer Miksa és dr. Osváth René irányította. Luszti Soma, Mittelman Jakab és Steiner László felelt az ellátásért, a leveskonyhák létesítéséért.⁸¹

Noha a zsidókat már Németh irányítása alatt is a szokásos kutatásoknak és kegyetlen bánásmódnak vetették alá, az igazi terror május 10-én kezdődött, amikor Péterffy⁸² és csendőrei vették át az irányítást. Péterffy